POLÍTICA I PARTICIPACIÓ | | Actualitzat el 09/09/2019 a les 12:25

Sac i sort: vells i nous models de democràcia aleatòria

La tria aleatòria de ciutadans per ocupar diferents càrrecs i responsabilitats polítiques era un dels trets característics de la democràcia atenenca clàssica | Què suscita l'interès contemporani per la democràcia aleatòria i pel disseny d'institucions basades en el principi d'aleatorietat?

La percepció de crisi de la democràcia representativa obre la porta a experimentar nous dissenys institucionals. | Callum MacLellan Photography/Flickr

Aquest mes de setembre la comunitat germanòfona de Bèlgica estrena dues peces inèdites en el seu model d'autogovern. A Eupen -la capital d'aquesta comunitat lingüística- es reunirà per primera vegada el Bürgerrat, el **primer consell ciutadà de caire permanent triat per sorteig**. El Bürgerrat tindrà 24 membres i farà recomanacions al Parlament de la comunitat en matèria de política pública. Aquestes recomanacions, de fet, es debatran inicialment en assemblees ciutadanes (*Bürgerversammlungen*) que també es triaran per sorteig. Els membres del Bürgerrat tindran un mandat de divuit mesos, mentre que les assemblees ciutadanes seran temporals -els seus membres es reuniran tres caps de setmana en un període màxim de tres mesos- i circumscrites a un tema concret.

Una sessió del Bürgerrat, en què la ciutadania exposa els seus punts de vista sobre la realitat política de Bèlgica. Foto: Bürgerrat Mannheim.

El nou model d'Eupen té precedents directes a Europa tant a nivell nacional com local. **Les assemblees i convencions constitucionals d'Islàndia (2010-2011) i Irlanda (2012-2014) es van formar amb ciutadans triats de forma aleatòria entre el cens nacional**. Irlanda va introduir una variant: afegir representants parlamentaris dels diversos partits al grup de ciutadans elegits per sorteig, fins a un terç del total. Altres exemples recents d'assemblees ciutadanes d'àmbit municipals inclouen Utrecht, Gdansk o Madrid, que alhora s'inspiren en experiències anteriors al Canadà (Ontario i British Columbia) i en d'altres països (Estats Units, Austràlia, Nova Zelanda, etc.).

Al Regne Unit, seguint la mateixa línia d'Eupen, nombroses municipalitats -Cambridge, per exemple- han anunciat la constitució d'assemblees ciutadanes per abordar temes de diferent abast (canvi climàtic, sostenibilitat, transport, etc.). A Edinburgh, l'Assemblea Ciutadana d'Escòcia (amb un centenar de ciutadans triats per sorteig) té prevista la primera reunió el proper 26 d'octubre i debatrà, entre altres qüestions, **el model de país per a Escòcia**. I, aquest mateix estiu, també s'ha fet pública la proposa d'un grup transversal de membres del Parlament britànic que dóna suport a la constitució d'una assemblea de ciutadans per deliberar quines reformes democràtiques necessita el país. Mentrestant, a França, el President de la República Emmanuel Macron ha impulsat per al proper mes d'octubre una Convenció Ciutadana per al Clima formada per 150 ciutadans triats a sort (la primera d'una sèrie de convencions temàtiques anunciades després del recentment celebrat Gran Debat Nacional).

Mes enllà d'aquest precedent contemporanis, **la tria aleatòria de ciutadans per ocupar diferents càrrecs i responsabilitats polítiques era un dels trets característics de la democràcia atenenca clàssica**. Atenes triava la majoria dels seus càrrecs públics de forma aleatòria mitjançant un dispositiu força sofisticat: el *kleroterion* (una màquina de loteria). **A la Catalunya de les darreries del segle XV el sistema de tria aleatòria era conegut amb el nom de *sac i sort***, ja que els noms dels candidats es dipositaven en un sac. Després que l'adoptés la Generalitat l'any 1493,

el sistema va esdevenir d'ús general a totes les ciutats, viles i gremis del principat fins al Decret de Nova Planta, que el va suprimir.

Què suscita l'interès contemporani per la democràcia aleatòria i pel disseny d'institucions basades en el principi d'aleatorietat? Les raons són complexes, però sens dubte al darrera hi ha una barreja de percepcions de crisi i d'oportunitat. Per una banda, hi ha veus que posen en entredit dos dels pilars fonamentals de la democràcia parlamentaria: la capacitat efectiva dels representants de traduir els programes electorals en lleis i en polítiques públiques i, alhora, de les eleccions periòdiques com a mecanisme exclusiu d'elecció i de control dels representants. Una de les crítiques recents en aquesta línia la signa **David Van Reybrouck** amb una obra de títol provocador, *Against elections* ["Contra les eleccions"]. Van Reybrouck, un dels proponents d'institucions triades per sorteig, considera que el problema del que anomena"fonamentalisme electoral" és la **creença injustificada que no hi pot haver democràcia sense eleccions**.

D'altra banda, la **percepció de crisi obre la porta a experimentar nous dissenys institucionals amb eines fora de l'abast dels nostres avantpassats**. Per exemple, l'estadística, que permet estratificar les mostres aleatòries amb criteris de representativitat (de manera que l'assemblea ciutadana, per exemple, sigui un microcosmos representatiu de la població general). I, més recentment, tot el ventall de tecnologies digitals -web 2.0, web de dades, *blockchain*, intel·ligència artificial, etc.- que habiliten les plataformes, aplicacions i nous prototipus de participació massiva *online*.

Les eines presents i emergents, alhora, plantegen noves qüestions en el disseny d'institucions de democràcia aleatòria. Per exemple, quin és el nombre ideal de participants? Com s'han de conduir? Quina durada han de tenir (permanent o temporal)? Quina remuneració han de tenir els participants? **Han de tenir un mandat genèric o be s'han de constituir per temes específics?** Com es traslladen i s'encaixen les seves recomanacions i/o decisions en l'ecosistema polític més ampli on s'insereixen? I a totes aquestes preguntes, encara, podríem afegir-hi: prenen millors decisions? Satisfan millor principis democràtics com els de participació o deliberació?

Totes aquestes qüestions són encara molt obertes. L'efervescència del moment actual proporciona nombrosos casos d'estudi i experiments amb variants diverses que n'orienten la recerca i el debat (Gastil i Wright, 2019). **Aquestes iniciatives, en qualsevol cas, no són senzilles d'engegar i mantenir, ja que acostumen a ser el resultat d'equilibris dinàmics i complexos entre diferents actors institucionals**. Tanmateix, són una mostra de la capacitat d'innovació democràtica de les nostres societats en moments on el bloqueig i el desencant democràtic semblen proliferar. En aquest sentit, Catalunya sembla un terreny ben abonat per a la innovació institucional, i iniciatives de participació *online* com Decidim Barcelona o els fòrums en línia del Pla Europa del Departament d'Acció Exterior de la Generalitat de Catalunya en són una mostra. Les organitzacions, entitats i institucions locals, així com les digitals (en particular, les de nova creació, com el Consell per la República) hi tenen molt a dir.

Sac i sort, doncs.

@pensem_cat.

Sessió participativa de Decidim Barcelona. Foto: Ajuntament de Barcelona.

BIBLIOGRAFIA:

- Foundation for Future Generations: *German-speaking Community of Belgium becomes world's first region with permanent citizen participation drafted by lot* (PDF)
- Gastil, John; Wright, Erik Olin (eds.) (2019). *Legislature by Lot: Transformative Designs for Deliberative Governance*. Verso Books.
- Van Reybrouck, David (2016). *Against elections: The case for democracy*. Random House.

NOTA ADDICIONAL:

- Agraeixo al meu col·lega Enric Plaza aquestes i altres observacions sobre l'origen del sistema d'elecció de "sac i sort" a Catalunya. Vegeu: Enric Plaza "La I.A. en democràcia", El Cau del Hàcker, Nodes No. 58, *https://nodes.acia.cat*